

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Bölgesel Sorunların Küreselleşmesi: Doğu Akdeniz Örneği

The Globalization of Regional Problems: The Eastern Mediterranean Example

Alpcan ACAR^{a*} Süleyman EKİCİ^b Osman AĞIR^c

^a 100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri, İnönü Üniversitesi, Uluslararası Güvenlik ve Terör Programı, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Malatya / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-2314-6702

^b Dr.Öğr.Üyesi, İnönü Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Malatya / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0001-8477-000X

^c Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Malatya / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-1087-0478

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 22 Mart 2021

Kabul tarihi: 15 Eylül 2021

Anahtar Kelimeler:

Küreselleşme,

Güvenlik,

Enerji güvenliği,

Doğu Akdeniz.

ARTICLE INFO

Article History:

Received March 22, 2021

Accepted September 15, 2021

Keywords:

Globalization,

Security,

Energy security,

Eastern Mediterranean.

ÖZ

Küreselleşme süreci ile birlikte tüm alanlarda yoğun bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Dinamik olan bu süreçte dünyanın herhangi bir bölgesindeki sorun çok kısa sürede küresel bir mesele haline dönüşebilmektedir. Doğu Akdeniz’de enerji kaynaklarının paylaşımı noktasında bölge ülkeleri arasında yaşanan anlaşmazlıklar da, bölge dışı aktörlerin müdahil olmalarıyla, girift bir hal almış ve çözümü zor bir küresel soruna dönüşmüştür. Bölgesel sorunların küreselleşmesini Doğu Akdeniz örneği üzerinden ele alan bu çalışma, aktörler ve olaylar üzerinden bölgedeki enerji paylaşım sorununu ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmada güvenlik ve küreselleşme ilişkisi açıklanarak; Doğu Akdeniz’in önemi ve bölgedeki sorunların küreselleşme süreci incelenmiştir. Çalışmada tarihsel ve betimsel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

ABSTRACT

Along with the globalization process, an intense change and transformation is experienced in all areas. In this dynamic process, any problem in any part of the world can turn into a global issue in a very short time. The disagreements between the countries of the region regarding the sharing of energy resources in the Eastern Mediterranean have become complex with the involvement of non-regional actors and have turned into a global problem that is difficult to solve. This study, which deals with the globalization of regional problems through the example of the Eastern Mediterranean, aims to address the energy sharing problem in the region through actors and events. In the study, by explaining the relationship between security and globalization; the importance of the Eastern Mediterranean and the globalization process of the problems in the region have been discussed. Historical and descriptive research methods were used in the study.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: alpcan.acar@inonu.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

Advances in communication and transportation have caused a multi-dimensional change and transformation in the lives of the individual, society and the state. In this process, which is called globalization, political, economic and cultural developments have reached a dimension that goes beyond borders and these developments have spread to all areas. Globalization and its accompanying developments have removed the development in any region of the world from being limited to the local; it caused local and regional problems to create a global sphere of influence. In addition to gaining new dimensions of the concepts as a result of globalization, the expectations and policies of the actors in the international system have also changed. In this context, one of the areas that have undergone changes and transformations with globalization has been security. The meaning and scope of security has expanded and deepened throughout the globalization process. Especially in the bipolar world order, security was dealt with by reducing it to the military field. This basic and simple definition of security continued throughout the bipolar world order and states shaped their policies in this manner.

With the dissolution of the USSR and the end of the ColdWar, the bipolar world order has come to an end and the globalization process has accelerated. In the new period, important paradigm changes have begun to occur in many areas. In this process, the security area has both deepened and widened. Security, which was explained more simply with the concepts of threat and risk in the Cold War Period, has now turned into a multi-dimensional form which is more difficult to understand. Thus, the concept of security has transformed in size and scope, penetrating a wider area. The widening of the scope of security and the increasing importance of economic goals and concerns as a result of globalization have greatly influenced the international system. Within the scope of their security policies, states have become able to handle a region outside their borders within the framework of their own security. Expectations of states from a region outside their borders formed the basis of cross-border security policies. States have been able to characterize another state or actor interested in same region outside their borders with similar motives as a threat and revise their policies. In this respect, the internalization of economy and security caused states to revise their policies in this direction. States' reshaping of the scope of security according to their economic expectations and interests has caused international security policies that transcend borders to gain importance. In this context, the economy, and more specifically, the issue of energy, has reached a dimension that goes beyond the borders and has become an area where policies are developed under the umbrella of security. Therefore, states have considered the preservation of areas that support their economies and directly affect their development processes as one of their main objectives. Thus, some economic conflicts of interest have been securitized and, local problems have been brought into global problems.

The Eastern Mediterranean, which has hosted important civilizations throughout the historical process, has maintained its importance in every period of history in terms of its location and values. The historical importance of the region, energy reserves (especially recent discoveries), being a transit point and geo-strategic location have been the main factors that highlight the region. State policies shaped around these factors have made the region an important competition area. The increasing importance of the region, together with the sharing problems of maritime jurisdictions, caused the involvement of non-regional actors in the problems in the region and experience of a dynamic process in the region. The emergence of regional problems and globalization of related problems are too complex to be reduced to a single field. One of the best examples in this context is Eastern Mediterranean. The fact that different areas of interest are in the area of interest of different actors in the region has led to the creation of multi-actor policies for the region.

In the study, which was designed on the problematic whether the energy sharing problem in the Eastern Mediterranean and other prominent problems of the region is globalized, the prominent values of the region and the areas of competition on a global scale were discussed in terms of the actors. Historical and descriptive research methods were used in the research. It has benefited from written sources. Such as books, articles, internet resources, magazines, etc. And qualitative information processing method used in social sciences has been used as an information processing tool.

Due to its energy reserves, geopolitical importance and energy security, the Eastern Mediterranean has attracted the attention of many actors and turned into a global competition area. In this context, while for United States (USA), one of important the global actors, its strategic and economic expectations have stood out, historical expectations and objectives as well as similar objectives for Russia, and the Greek Cypriot Administration's (GCA) attempts to leave outside of Turkey besides its economic objectives in the region have turned the region into a larger competitive arena. When the private companies, which the GASC wants to include, and international structures such as the European Union (EU) were added to the multi-actoral structure in the region, the problems have become multi-vectoral. Especially the desire of the EU to diversify its energy resources constitutes another prominent issue at this point. In addition to new interests and expectations in the region, the preservation of the current benefit gained from the region also prompts the actors turning into the region to a dynamic policy. The unstable structure in the region, especially after the Arab Spring, both attracts different actors to the region and requires existing actors to revise their policies on the region. Considering all these processes, it is possible to say that the Eastern Mediterranean and the problems in the region are not limited to the region and have gained a global dimension. The multi-actoral structure and globalized nature of the region will preserve its existence in the long run

Giriş

İletişim ve ulaşımın gelişmesiyle insani ilgilerin ortaklaşması olarak tanımlanabilecek küreselleşme süreci siyasi, ekonomik ve toplumsal tüm alanlara sirayet etmektedir. Yeni süreçte dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir hadise (savaş, çatışma, ekonomik kriz-salgın hastalık vb.) çok kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alabilmektedir. Dinamik bir süreç olan küreselleşme uluslararası sistemi ve uluslararası güvenliği de çok hızlı bir şekilde değiştirip dönüştürmektedir. Küreselleşme, güvenlik kavramının genişleme ve derinleşmesine neden olmuştur. İki kutuplu dünya düzeninde salt bir tanımlamaya ve alana sığdırılan güvenlik; askeri ve devlet ikileminde ele alınmış ve uygulanmıştır. Uluslararası sistemde önemli paradigma değişimlerine neden olan Soğuk Savaş'ın bitimi ve küreselleşmenin hız kazanması, güvenlik kavramını derinden etkilemiş; devletler kadar bireylerin ve toplumların güvenliği de ön plana çıkmıştır. Küreselleşme neticesinde önemi artan alanlar ve bu alanlara olan yönelimler uluslararası sistemi büyük ölçüde şekillendirmiştir. Bu bağlamda en büyük örneği ekonomik girişim, talep ve beklenti oluşturmaktadır. Ekonominin başat belirleyiciliği güvenlik kavramı ile içselleştirilmiş ve ekonominin güvenliği çerçevesinde devletler, ekonomilerini besleyen kaynakları muhafaza etmenin arayışlarına girmiştir. Bu arayış sınırları aşan bir niteliğe dönüşmüştür.

Önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve üç kıtanın birleşim noktası olan Doğu Akdeniz ticari deniz taşımacılığı açısından her dönem önemini korumuş, jeopolitik önemi nedeniyle tarihin tüm dönemlerinde büyük güçlerin rekabet halinde oldukları bir coğrafya olmuştur. Bölgede enerji rezervlerinin keşfi ise bölgeye olan ilgiyi daha da artırmıştır. Son dönemde deniz yetki alanlarının paylaşımı konusunda bölge ülkeleri arasında yapılan anlaşmalara bölge dışı aktörlerin de müdahil olmalarıyla, Doğu Akdeniz'deki enerji paylaşım sorunu küresel bir sorun haline dönüşmüştür.

“Doğu Akdeniz'deki enerji paylaşım sorunu ve bölgenin diğer öne çıkan sorunları küreselleşmiş midir?” sorusuna cevap aranacak olan çalışmanın temel amacı, bölgesel bir sorun olan Doğu Akdeniz'deki anlaşmazlıkların nasıl küresel bir sorun haline dönüştüğünü tartışmaktır. Çalışmada küreselleşme ve güvenlik ilişkisi açıklanmış, Doğu Akdeniz'deki sorunlar tahlil edilerek, bölgedeki sorunların küreselleşme süreçleri tartışılmıştır. Tarihsel ve betimsel araştırma yöntemleri kullanılan çalışmada, literatür taraması yapılmış ve nitel bilgi işleme yöntemi kullanılmıştır.

Küreselleşme

Küreselleşme kavramı yoğun bir kullanım alanına sahip olmasına rağmen üzerinde uzlaşılabilen sabit bir tanımlaması bulunmamaktadır. Küreselleşmeyi, “sosyal ilişkilerin ve işlemlerin mekânsal organizasyonunda bir dönüşümü somutlaştıran, kıtalararası veya bölgelerarası akışlar ve faaliyet, etkileşim ve güç ağları üreten bir süreç (veya süreç kümesi)” şeklinde tanımlamak mümkündür (Held, McGrew, Goldblatt, & Perraton, 1999, s.483). Küreselleşme, bir süreç kümesi olarak tasvir edilmekle beraber 1980'li yıllardan itibaren yoğunluk kazanmıştır. Küreselleşme “karşılıklı bağımlılık” ilişkisinin birçok biçimini de içerisinde barındırmaktadır. Küreselleşme sürecinde bu karşılıklı bağımlılık ilişkilerinde yaygınlaşma, derinleşme ve hızlanma olguları ön plana çıkmaktadır. Yaygınlaşma ile artık dünyanın herhangi bir yerinde vuku bulan bir olayın (savaş-kriz-yenilik) diğer bölgeleri de belli ölçüde etkileyebilmesi ifade edilmektedir. Derinleşme ise yaygınlaşma ile ortaya çıkan etkilerin daha hissedilebilir hale gelmesidir. Bir diğer olgu olan hızlanma ise yaygınlaşma ve derinleşme olgularının ortaya çıkardıkları etkilerin daha hızlı bir biçimde yaşanmasıdır (Keyman, 2014, ss.508-509).

Küreselleşmeye yönelik yaklaşımların genel hatlarıyla açıklanması küreselleşmenin

anlaşılabilirliği için son derece önemlidir. Küreselleşmeye yönelik olarak hiper küreselleşmeciler, kuşkucular ve dönüşümcüler farklı bakış açıları ortaya koymuşlardır. Bu doğrultuda hiperküreselciler, küreselleşmenin hem güçlü hem de durdurulamaz bir durum olduğunu ifade etmektedirler (Michael, 2011, ss.6-7). Hiper küreselleşmecileri ele alırken kapitalizm ve teknolojiye yükledikleri anlam ön plana çıkmaktadır. Bu iki temel ayak üzerine kurgulanan küreselleşme yaklaşımına göre ulus devlet ve yerelliğin gücünü kaybettiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda piyasa ve dünya toplumu kavramları bu yaklaşımda ön plana çıkmaktadır. Küreselleşmenin başlangıcını insanlık tarihinin başlangıcı ile özdeşleştiren kuşkucu yaklaşıma göre küreselleşmenin itici gücü, devlet ve piyasalardır. Bu yaklaşımın temel kaidelerini küreselleşmeye her konuda kuşkuyla yaklaşımları oluşturmaktadır (Kürkçü, 2013, s.10). Bir diğer yaklaşımı oluşturan dönüşümcüler ise dünya siyasetinde meydana gelen değişimlerin arkasındaki itici gücün küreselleşme olduğunu kabul ederler. Fakat hiperküreselcilerin ulus-devletin sonu iddiası ile kuşkucuların değişime olan bakış açısını kabul etmeyerek, bu iki gruptan ayrılmaktadırlar (Heywood, 2018a, s.38).

Küreselleşmeye yönelik yaklaşımların yanı sıra küreselleşmenin yorumlanmasında da üç farklı yorum biçiminden bahsetmek mümkündür. İlk olarak “ekonomik küreselleşme”, ulusal ekonomilerin küresel sürece dâhil olmalarını ifade etmektedir. Böylece tekil bir ekonomik süreçten bahsedilebilmektedir. İkinci yorum olarak “kültürel küreselleşme”, kültürel farklılıkları düzleştirmeye olan eğilimi ifade etmektedir. Bu doğrultuda farklı kültürlerin birbirleriyle yoğun ilişkisi söz konusu olmaktadır. Kültürel akışkanlığın artması bu yorumlama biçiminin temel noktasıdır. Son olarak “siyasal küreselleşme” siyasi güç, otorite ve yönetim biçimlerindeki yapısal dönüşümü ifade etmektedir. Böylece ulusal yönetimlerin belirli sorumluluklarının uluslararası örgütlere aktarılması süreci söz konusu olmaktadır (Heywood, 2018b, s.185). Siyasi küreselleşme “demokrasi”, ekonomik küreselleşme “liberalizm”, kültürel küreselleşme ise batı kültürünün tüm dünyayı büyük oranda etkisi altına almasını ifade etmektedir.

Küreselleşme tek bir sürece indirgenemeyecek kadar dinamik bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda küreselleşmenin dört farklı değişim türünden bahsedilebilir. İlk olarak küreselleşme sınırları muğlaklaştırarak bölgeler, kıtalar ve siyasi sınırlarda çeşitli alanlardaki değişimi içermektedir. Bu minvalde sosyal, siyasi ve ekonomik konular daha derin ve geniş perspektiften incelenmektedir. Bir diğer değişim dünya ticaretinde meydana gelen değişimler ve bu değişimlerinde itici gücüyle karşılıklı bağımlılığın yoğunlaşması sürecidir. Küreselleşmenin üçüncü değişimi ise iletişim ve ulaşım teknolojilerinde meydana gelen değişim ve yenilikler neticesinde sermaye ile insanların akışkanlığı, dünyaya daha hızlı bir hâl aldırıştır. Son olarak dünyanın herhangi bir bölgesindeki yenilik, icat veya savaş gibi gelişmeler sınırları aşan bir kabiliyete ulaşmakla beraber bu olayların etkileri yerelle sınırlandırılmayacak duruma gelmiştir (Held, McGrew, Goldblatt, & Perraton, 1999, ss.483-484). Küreselleşmenin arkasına aldığı itici güçler ve dinamik yapısında teknolojik gelişmeler ve ekonomi ile olan yakın ilişkilerinden bahsedilebilir. Küreselleşmenin yakın ilişkisinin bulunduğu bu unsurlar genellikle birbirini destekler niteliğe sahiptir (Mazrui, 2009, s. 416).

Küreselleşmenin etkileri tartışılmaz bir boyuta ulaşmıştır. Bu bağlamda küreselleşmenin devletin, toplumun ve bireyin bulunduğu birçok alana nüfuz ettiği aşikârdır. Bu nedenle devletlerin de faaliyetlerini ve yapısal durumlarını “yerel-küresel” ekseninde değerlendirmeleri ve revize etmeleri gerekmektedir (Beck, 2009, s.173). Küreselleşme ile beraber birçok alan birbiri ile daha ilintili bir hâl almıştır. Bu bağlamda ekonomi, siyaset, sosyo-kültürel yapı ve güvenlik gibi birçok alan arasındaki etkileşim yoğunlaşmış ve bu alanların birbiri üzerindeki tesiri artmıştır. Özellikle iç ve dış sınırlar arasındaki salt ayırım belirsizleşmiş, bu durum ise güvenlik ile küreselleşme arasındaki bağın ortaya çıkmasında analitik bir giriş noktası olmuştur (Ağır, 2015, s.110).

Küreselleşme Sürecinin Güvenliğe Etkileri

Güvenlik kavramı anlam ve kapsamı üzerine tartışmalar bulunan ve sosyal bilimlerde tanımlanması zor kavramlardan bir tanesidir. Bu çerçevede barışla yakından bağlantılı olan kavram her zaman bir bağlam veya değerler sistemi ile ilişkilendirilmektedir (Brauch, 2008, s.2). Tarihsel süreçte güvenlik kavramı değişik tanımlamalarla ifade edilmiştir. Devletin, toplumun ve bireyin güvenliği şeklinde sınıflandırılabilen kavram insanoğlunun korunma, barınma ve en önemlisi varlığını sürdürebilme ihtiyaçlarının karşılanabilmesini kapsamaktadır. Bu bağlamda bir tehdide ve riske maruz kalmama durumu ön plana çıkmaktadır (Demir, 2009, ss.11-12). Güvenlik tanımlaması yapılırken güvenliğin hem objektif hem subjektif boyutuna değinmek ayrı bir öneme sahiptir. Arnold Wolfers'a göre güvenliğin objektif boyutu sahip olunan değerlere yönelik tehditlerin bulunmaması durumudur. Wolfers'ın subjektif güvenlik tanımlaması ise sahip olunan değerlere yönelik saldırı korkusunun yokluğudur (Wolfers, 1952, ss.484-485).

Geleneksel güvenlik anlayışında güvenliğin odak noktasını devlet oluşturmaktadır. Tehditlerin oluşumundan güvenliğin tahsis edilmesine kadar ki süreçler “askeri” çerçevede ele alınmıştır. Soğuk Savaş dönemi güvenlik anlayışı bu minvalde şekillenmiştir. Küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişim ve dönüşümler ise güvenlik anlayışını daha “gerçek” konular üzerine kurgulamış; geleneksel güvenlik anlayışı terk edilerek güvenliğin derinleşmesi ve genişlemesiyle neticelenmiştir (Karabulut, 2009, s.2). İki kutuplu dünya düzeninin Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle son bulması önemli bir kırılma noktasıdır. Özellikle iki kutuplu dünya düzeninde tehdidin kimden kaynaklı olduğu daha belirgin ve anlaşılır düzeyde olmuştur. Bu kırılma noktası ile anlaşılır ve genel manada basit sistem yerini açıklaması ve anlamlandırması daha zor olan bir dünya düzenine bırakmıştır. Bu yenedünya düzeninde ise küresel terörizm ve kitle imha silahlarının erişilebilirliği benzeri görülmemiş güvenlik tehditlerini ortaya çıkarmış ve birçok yeni mücadele alanları doğurmuştur (Kolodziej, 2005, s.11). Soğuk Savaş dönemi güvenlik anlayışı askeri politikalar üzerine kurgulanınca geri kalan alanının güvenlik ile bağdaştırılması mümkün olmamıştır. Küreselleşmeyle beraber sadece tehditler çeşitlenmemiş, devletlerin güvenliğin öznesi olma durumu da zayıflamıştır. Özellikle küreselleşmeyle beraber sınırların muğlak bir hâl alması ve geçişkenliğin artmasıyla devletlerin bu süreci tek başına yürütme kabiliyetleri yetersiz kalmış ve böylece ulus-devlet güvenlik anlayışı sorgulanmaya başlanmıştır (Oğuzlu, 2007, ss.8-9).

İki kutuplu dünya düzeninin sona ermesi ve küreselleşme süreci ile beraber çeşitlenen tehdit güvenliğin daha kapsamlı biçimde ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Küreselleşme ile her alanda ortaya çıkan çeşitlilik yeni bir güvenlik anlayışına ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda “eleştirel güvenlik yaklaşımları” ön plana çıkmaktadır. Böylece devletlerin salt güvenlik üretme kabiliyeti sorgulanmıştır. Eleştirel yaklaşım, devlet odaklı güvenliğin dışında bireyi ön plana çıkarmıştır. Ayrıca eleştirel güvenlik anlayışı geleneksel güvenlik yaklaşımını devletlerden gelebilecek sığ tehditlerle kendisini sınırlandırdığı yönünde eleştirmiş ve güvenliği çok boyutlu hale getirmiştir (Polat, 2020, ss.497-498).

Küreselleşme bir süreç olarak ele alındığında, bu sürecin etkisi altına almadığı bir alan neredeyse bulunmamaktadır. Bununla beraber küreselleşme birçok alandaki sorunları uluslararası boyuta taşımıştır. Bu çerçevede birçok alan uluslararası güvenlik şemsiyesi altına girmiş; böylece güvenlik kavramı değişken ve öngörüsü zor bir nitelik kazanmıştır (Erdoğan, 2013, s.266). Küreselleşme sürecinde güvenliğin temel anahtar kavramı olan “tehdit” kavramı büyük oranda çeşitlenmiş ve üzerinde düşünülmesi gereken bir hâl almıştır. Güvenlik dürtüsünü oluşturan tehdit kavramı, küreselleşmenin tesiri ile beraber çok boyutlu bir yapıya ulaşmıştır. Tehdidin ortaya çıkan bu çok boyutlu yapısı ise güvenlik arayışında olan aktörün tehdit öngörüsünü zayıflatmış ve çeşitlendirmiştir.

Küreselleşme ile beraber gelişmişlik ve refah düzeylerinde artışlar söz konusu olurken; diğer bir taraftan belirli gruplar ve alanlar için negatif etkilerde daha görünür hâle gelebilmektedir. Küreselleşmenin doğasını bu tezatlıklar oluştururken; güvenlik kavramında bu tezatlıkların içerisinde eklenmiştir. Özellikle güvenliğin sağlanmasında imkân ve kabiliyetler çeşitlenip nitelikli hale gelmişse, mevcut güvenlik tehditleri de bir o kadar çeşitlenmiştir (Kanat & Aktel, 2019, s.92).

Güvenlik kavramı zaman içerisinde daha geniş anlamlara ve daha kapsayıcı bir niteliğe erişmiştir. Özellikle güvenliğin günümüzde sadece ulusal sınırlarla kısıtlı kalamayacağı ve güvenlik tedbirlerinin sadece ulusal sınırlar içerisinde alınmasının yeterli olamayacağı aşikâr bir hâl almıştır. Bu bağlamda bir devlet kendi sınırları dışındaki bir bölge veya alandaki gelişmeleri kendi güvenliği perspektifinden ele alabilmektedir. Bu doğrultuda devletler sınırları dışındaki bir bölgeye aynı saik ile gelen bir başka devleti tehdit olarak görebilmekte ve ilgili bölge için rekabete girebilmektedir (Dedeoğlu, 2008, s.47).

Küreselleşmenin siyasi, ekonomik ve kültürel etkileri devletleri bu minvalde tedbirler almaya ve sisteme entegre olmaya zorlayabilir. Özellikle küreselleşmenin temel itici güçlerinden olan ekonomi boyutu ve siyasi nüfuz alanı oluşturma çabası, devletleri kendi sınırları dışında karşı karşıya getirebilir bir niteliğe sahip olmuştur. Ortadoğu, Balkanlar, Kafkasya ve diğer bölgelerde kendi ulusal çıkarlarını tanımlayan devletler, diğer devletleri doğal bir tehdit olarak algılayabilir. Belli bir bölgesel düzlemin ekonomik beklenti (enerji kaynağı, transit bölge gibi), siyasi nüfuz alanı oluşturma potansiyeli ve jeopolitik konumu bölgeyi birden fazla devlet için önemli ve arzulanabilir konum haline getirebilmektedir. Önemli ve arzulanabilir konum olarak nitelenen bölgelerde bir devletin atacağı adım “satranç” mantığında bir diğer devletin başka bir adım atmasına neden olmaktadır. Bu minvalde belli bir bölgedeki olumlu/olumsuz nitelikler birden fazla devleti karşı karşıya getirebilmekte; hatta sınır komşusu olmayan ve farklı kıtalarda yer alan devletler dâhi uzak bir coğrafyada çıkar çatışmasına girebilmektedir.

Devletler belli bir bölgedeki enerji kaynağını veya bölgenin transit geçiş niteliğine sahip olmasını kendisi için önemli bir çıkar olarak niteleyebilir. Ayrıca ilgili bölge üzerinde başka bir devletin egemen olmasını da kendi güvenliğine yönelen bir tehdit olarak algılayabilir. Küreselleşme ile derinleşen ve genişleyen güvenlik kavramı bu noktada devreye girebilmektedir. Kendi çıkarı doğrultusunda belli bir bölgede söz sahibi olmak isteyen ve bölgenin değerlerinden faydalanmak isteyen devlet, aynı bölgeye yönelen başka bir devleti güvenlik tehdidi olarak algılayabilmekte; bu tehdit askeri güvenlik olmanın yanı sıra ekonomik ve politik güvenlik tehdidi olarak da algılanabilmektedir.

Enerji Güvenliği

Enerjinin sanayi, ticaret ve gündelik yaşam için vazgeçilmez konumu ile enerjiye duyulan ihtiyaç; enerjiyi ulusal ve uluslararası alanda önemli kılmaktadır. Bu bağlamda enerji güvenliği her dönemde önemini korumuştur. Enerjinin elde edilmesinden sürdürülebilirliğine kadar tüm süreçlerde devletler etkin bir politika izleme çabası içerisinde olmuştur. Petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip olmak devletler için büyük bir öneme sahiptir. Devletler, bu enerji kaynaklarına sahip olma arzusunun yanı sıra rakip olarak addettikleri devletlerin bu kaynaklardan mahrum kalmaları için stratejiler izleyebilmişlerdir. Bu yöndeki politikaları uluslararası sistemde hegemon olan veya olmak isteyen devletler uygulayabildiği gibi bölgesel güçlerde bu stratejilere başvurabilmektedir (Karabulut, 2016, s.32). Enerji politikaları geliştirilirken, ilgili enerjinin nasıl sağlanacağı ve sağlanan enerjinin güvenliği ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda enerji güvenliği “*özellikle emre amade santralların yakıtı olan petrol, doğal gaz, kömür ve uranyum için öne çıkan bir kavram olmaktadır*” (Tuğrul, 2020, ss.583-584). Enerji güvenliği İngilizce de 4A biçiminde şu şekilde sınıflandırılmıştır (APEREC, 2007):

- “Enerji kaynağının Mevcudiyeti (Availability)”,
- “Enerji kaynağına Ulaşılabilirlik (Accessibility)”,
- “Enerji kaynağının Sürdürülebilirliği (Acceptability)”,
- “Enerji kaynağının Ekonomikliği Sağlaması (Affordability)”.

Küreselleşme süreciyle birlikte enerji kaynakları bölgesel ve küresel güçlerin temel konuları arasında yer almıştır. Zengin enerji kaynaklarına sahip bölgeler rekabet alanı haline gelmiş ve küresel güçlerin öncelikleri arasına girmiştir (Ercan & Kılınç, 2020, s.16). Dolayısıyla enerji güvenliği politikaları tıpkı diğer politikalarda olduğu gibi devletten devlete farklılıklar gösterebilmektedir. Bu bağlamda her devletin önceliği bir diğer devletin öncelik sırasında bulunmayabilir. Özellikle devletler enerji ithali (uzun vadeli), çevre ile uyumlu altyapı ve yerel kaynaklar gibi farklı parametreler üzerine enerji güvenliklerini kurgulayabilmektedir. Fakat genel bir çerçeve çizmek gerekirse devletler sahip oldukları enerji kaynaklarının korunması, kaynakların küresel piyasaya dâhil edilebilmesi, transit geçiş noktalarının güvenliği, yeni rezervlerin keşfi ve günümüzde ortaya çıkan yeni güvenlik alanları ile enerji güvenliği arasındaki ilişkiyi doğru kurabilmeyi önemsemektedirler (Hatipoğlu, 2019, s.1). Enerji güvenliği geniş çerçeveden ele alındığında birçok unsuru içerisinde barındırmaktadır. Özellikle enerji güvenliğini şekillendiren enerji tüketicisinin güvenliği; diğer bir ifadeyle kaynakların enerji geçiş noktalarından güvenli geçişi, üretici-piyasa ilişkisinin sağlanması ve enerji tedarikçisi ile enerji tüketicisi arasındaki karşılıklı bağımlılık biçimi ilgili politikaları belirleyen unsurlar arasında yer almaktadır (Winrow, 2007, s. 219). Küresel nitelik taşıyan enerji kaynaklarından veya enerji taşıma noktalarından herhangi birinde yaşanan olumsuz gelişmeler dünya ekonomisini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Bununla beraber enerji arz güvenliği için devletler de özellikle enerji kaynaklarını çeşitlendirme yoluna başvurmaktadır. Küresel ekonomik düzende enerji arz güvenliği bakımından öne çıkan husus ise arzın ve talebin farklı coğrafyalarda bulunması durumudur (Bayraç, 2009, ss.118-119). Bu doğrultuda devletler daha aktif bir dış politika izleyebilmektedir. Bir devletin küresel bir güç olarak görülebilmesi için askeri gücünün yanı sıra birçok alanda da ön plana çıkması gerekmektedir. Böylece enerjiye sahip olmak, enerji bölgelerinde aktif politikalar yürüterek hâkimiyet kurabilmek ve enerji aktarımında şirketler üzerinden olsa da belli bir belirleyiciliğe sahip olmak gerekmektedir (Akyüz, Şimşek & Güngör, 2018, s.2)

Devletler enerji arzlarının uzun vadeli güvenliğini desteklemek için politikalar oluşturmaktadır. Enerji arzının uzun vadeli güvenliğini destekleyen politikalar oluşturulurken ilk olarak yerli kaynaklardan istifade edebilmek için bölgesel bir petrol ve gaz çıkarma endüstrisi oluşturulması amaçlanmaktadır. Bir diğer politika ise en az 20 yıllık bir dönemi kapsayacak şekilde mevcut bölgesel tüketim düzeylerini karşılamaya yetecek bölgesel kaynakların mevcudiyeti; diğer taraftan yüzyılın sonunda 20 yıllık öngörülen tüketime yönelik bir tamponun bulunması gerekliliğidir (Löschel, Moslener, & Rübhelke, 2010, s.1667). Bu çerçevede enerjinin devletler için artan önemi ve bunun neticesinde enerji kaynaklarına ulaşım arzusu, devletlerin enerji ve enerjiye ulaşım konularını ulusal güvenlik şemsiyesi altında ele almalarına neden olmuştur (Sevim, 2012, s. 4380).

Enerjide ithal kaynaklara bağımlı olan devletler için özellikle enerji konusu daha hassas ele alınmaktadır. Küreselleşme ve ekonomik gelişmelerin ortaya çıkardığı artan enerji talebi bu noktada belirleyiciliğe sahiptir (Çetinkaya, 2019, s.214). Küreselleşme ile beraber değişen güvenlik algısı ve ekonomik değerlerin artan önemi neticesinde enerji kaynaklarına erişim, sürdürülebilirlik ve bölgenin güvenliği daha fazla önem kazanmıştır. Böylece enerji kaynaklarının yoğun olduğu ve enerji güvenliği bağlamında ele alınabilen bölgeler küresel bir öneme sahip olmuştur (Kocaman, 2018, s.166). Bu bağlamda hem jeopolitik konumu hem de sahip olduğu enerji kaynakları nedeniyle yeni süreçte önemi daha da artan Doğu Akdeniz, küresel

ve bölgesel güçlerin rekabet alanı haline gelmiştir. Zaman zaman büyük meydan okumalara sahne olan bölgedeki güvenlik sorunları küresel düzeyde tartışılmaya ve ele alınmaya başlamıştır.

Doğu Akdeniz’de Yaşanan Güvenlik Sorunlarının Küreselleşmesi: Olaylar ve Aktörler

Doğu Akdeniz’in önemi salt bir alana indirgenemeyecek bir değere sahiptir. Bölgenin siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri değeri rekabetin ana hatlarını oluşturmaktadır. Doğu Akdeniz’in dinamik yapısı ile beraber bulunduğu konum itibarıyla diğer sıcak bölgelere yakınlığı küresel güçler için bölgeyi bir müdahale alanına dönüştürebilmektedir. Bu bağlamda Soğuk Savaş dönemindeki ABD-SSCB rekabeti, Arap-İsrail uyuşmazlıkları ve Kıbrıs sorunu gibi durumlar bölgenin dinamik yapısını ve artan stratejik önemi göstermektedir (Ozan, 2020, s.162). Enerji üzerinden ele alındığında Doğu Akdeniz, konumu itibarıyla büyük devletlerin dikkatini çekmiş ve bir rekabet alanı olarak görülmüştür. Tarihsel süreç içerisinde çeşitli anlamlar yüklenen Doğu Akdeniz, özellikle dünyanın enerji kaynaklarıyla tanışması ve giderek bu kaynaklara ihtiyacın artmasıyla daha da önemli bir konuma ulaşmıştır. Diğer bir ifadeyle Kömür Çağı’ndan Petrol Çağı’na geçilmesi Doğu Akdeniz’in önemini büyük ölçüde artırmıştır. Doğu Akdeniz’in artan bu önemi bölgeyi küresel ve bölgesel güçlerin enerji eksenli mücadele alanına çevirmiştir (Kedikli & Çalağan, 2017,s.121).

Doğu Akdeniz birden fazla değere sahip olmakla beraber enerji konusu ve güvenliği bölgede artan öneme sahip olmaktadır. Bu minvalde “*Küresel aktörler, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz bölgesine yönelik politikalar geliştirmekte; enerji güvenliği artan şekilde G-7, BM, AB ve NATO zeminlerinde yer bulmaktadır.*” (Şahin, 2019, s. 215). Küreselleşme ile beraber güvenliğin değişen boyutu ve ekonominin artan rolü uluslararası sistemdeki birçok olayı etkileyebilecek ve tetikleyebilecek potansiyele sahiptir. Bu minvalde bakıldığında küreselleşme sürecinin giderek önem kazandığı enerji ve enerji güvenliği konusu Doğu Akdeniz’de politika yürütücü ülkelerin temel motivasyonları arasında olmuştur.

Doğu Akdeniz’de kriz ve savaşlara yol açabilecek enerji ve beraberindeki faktörleri genel manada şu şekilde sıralamak mümkündür (Koray, 2020, ss.130-131):

- Bölgenin sahip olduğu enerji kaynakları,
- Bölgenin etnik yapısının çeşitliliği ve bölgede yaşanan Arap Baharı gibi dinamik süreçlerin varlığı,
- Organize suçlar ve terör gibi bağlantılı faaliyetlerin bölgeye tesir etmesi,
- Bölgede yaşanan ve yaşanması muhtemel yasa dışı faaliyetler,
- Bölgede birden fazla aktörün çıkarlarının çatışmasıdır.

1990’lı yılları takiben Doğu Akdeniz’de hidrokarbon kaynaklarının önemi giderek artmıştır. 2005 yılında Mısır kıyılarında ve 2009-2011 yılları arasında İsrail ve Kıbrıs kıyılarında büyük gaz keşifleri bölgeyi daha önemli bir konuma getirmiştir. Özellikle bu enerji keşifleri neticesinde bölge, enerji güvenliği üzerinden kurgulanan küresel ve bölgesel bir rekabet alanına dönüşmüştür (Prontera & Ruszel, 2017, ss.145-146). Doğu Akdeniz sadece enerji rezervinden dolayı kıymetlenirilen bir bölge değildir. Doğu Akdeniz enerji rezervleri, transit niteliğe sahip olmasının yanında birçok devlet tarafından stratejik bir nokta olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda “*NATO’nun “choke-point” olarak adlandırdığı düğüm noktaları’ndan en hayatileri Akdeniz’de yer alır;bu noktalar Cebelitarık Boğazı, Sicilya Kanalı, Türk Boğazları ve Süveyş Kanalı’dır*” (Keser & Ak, 2018, s.3). Keser ve Ak’a (2018, s.3) göre Bölgenin güvenliğinin sağlanması ve kontrol altında tutulması bölge ve bölge dışı ülkeler için büyük önem arz etmekte ve bölgenin yoğun gemi trafiği ise dikkat çeken bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölge üzerinden Kafkasya petrolünün taşınması ve Süveyş Kanalı üzerinden gemi taşımacılığı,

Doğu Akdeniz'in sürekli çeşitlenerek artan önemini ifade etmektedir. Bununla beraber Kıbrıs adası da bölge açısından bir diğer jeostratejik değeri oluşturmaktadır (Tuna, 2020, s.79). Özellikle büyük güçler küresel ölçekte hareket ederken belirli bölgelerde daha aktif politikalar izleyerek o bölgelerin kontrolünü elinde bulundurmak istemektedir. Bu bağlamda tarih boyunca Asya, Avrupa ve Afrika bölgelerinde etkin olmayı ve bu bölgelere nüfuz etmeyi isteyen güçler, Doğu Akdeniz Havzası'na hâkim olmak ve bölgenin kontrolünde başat aktör olmak üzerine politikalar kurgulamışlardır (Yaycı, 2012, s.5).

Doğu Akdeniz, her dönem belirli ölçüde önemini korumuş ve bölge üzerinde devletler çeşitli saiklerle politikalar kurgulamışlardır. Fakat son dönemlerde keşfedilen enerji kaynakları devletlerin bölge üzerinden yeniden politika üretmelerine ve sıcak hamlelerde bulunmalarına neden olmuştur. Bu minvalde Doğu Akdeniz, bölgesel enerji denkleminde birden fazla devletin denkleme müdahil olduğu bir alanı oluşturmaktadır (Kedikli & Çalağan, 2017, s.126). Bölge üzerinden oluşan rekabet alanında son keşiflerle daha çok öne çıkan enerji kaynakları ve transit geçiş niteliği ile beraber dünya deniz taşımacılığındaki bölgenin rolü son derece kıymetlidir. Bu bağlamda dikkat çekilmesi gereken bir unsurda, bölgenin bu dinamik ve verimli yapısı sadece devletleri çekmemekte; dünyanın önde gelen şirketlerinin de bölgeye eğilmelerine neden olmaktadır (Ercan & Kılınç, 2020, s.26). Bölgedeki devletlerin belirli sorunlarla mücadele içerisinde olması ve bölgede görünür hâle gelen çıkar çatışmalarının yanı sıra yeni enerji kaynaklarının bulunması da bölge özelinde sorunlar silsilesini kaçınılmaz hâle getirmiştir. Bu bağlamda bölge üzerinde yapılacak yeni keşif aramaları, hâlihazırda bulunan boru hatları, bölgenin transit geçiş niteliği ve jeostratejik önemi Doğu Akdeniz üzerinden yeni senaryoları doğurabilmektedir. Bu bağlamda hem küresel güçler hem de bölgesel güçler bölgenin kaynaklarından en üst düzeyde yararlanmak isterken bir yandan da güvenlik çemberlerini daraltmaktadırlar. Daralan güvenlik çemberleri birden fazla devletin bölgedeki beklenti ve çıkarlarına temas eder nitelikte olmakta ve küresel ölçekte bir krize yol açabilecek potansiyele sahip olmaktadır (Kedikli & Çalağan, 2017, ss.127-128).

Doğu Akdeniz'deki gaz keşifleri İsrail ve Güney Kıbrıs özelinde tamamen yeni olanakları da beraberinde getirmiştir. Keşifler neticesinde İsrail, net bir enerji tüketicisi konumundan potansiyel bir ihracatçıya dönüşebilir; bu minvalde enerji güvenliğini güçlendirebilir, siyasi esneklik kazanabilir ve bölge özelinde daha dinamik bir rol üstlenebilir konuma gelmiştir. Bu gelişme özellikle Mübarek'in düşüşü, Mısır gaz arzının kesilmesi ve Arap Baharı'nın ardından bölgenin artan istikrarsızlığı enerji güvenliğini endişeli bir konuma taşımıştır. İsrail, kaynaklarını daha geniş bir dış politika hedeflerine ulaşmada bir araç olarak kullanabilirken Güney Kıbrıs ise ekonomik kaygılar ve beklentiler üzerinden "enerji kirası" için orta vadeli stratejik planlara başvurabilmektedir. Bölgenin enerji rezervi potansiyeli diğer ülkeleri de harekete geçirmiş Ürdün ve Mısır enerji güvenliklerini artırma gayreti içerisinde girerek bölgede yeni keşiflere ve beklentilere neden olmuşlardır. Bu bağlamda Mısır, Doğu Akdeniz kaynaklarını uluslararası pazara ihraç etmek için Yunanistan ise Avrupa Birliği (AB) pazarına geçiş ülke rolünden dolayı ekonomik kazanımlar ve daha yüksek uluslararası profili önceleyerek, keşfedilen enerji kaynakları üzerinden bölgede güvenlik politikaları geliştirmişlerdir (Prontera & Ruszel, 2017, ss.150-151). Doğu Akdeniz'in mevcut öneminin yanına enerji rezervleri de eklenince üzerinde uzlaşma sağlanması zor bir bölge haline almıştır. Bölge üzerinden devletlerin kurguladıkları çıkarların farklılıkları ve belirli ölçülerde çatışan nitelikleri bölgeyi aktif politika sahası halinde tutmaktadır. Bu minvalde küresel aktörler ile bölge devletleri enerji güvenliği ve enerji diplomasisi çerçevesinde yoğun faaliyet yürütmektedirler. GKRY'nin, KKTC ile Türkiye'yi saf dışı bırakma gayreti çerçevesinde gerçekleşen faaliyetleri ve Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) anlaşmaları (Mısır, İsrail ve Lübnan) yapması bölgede diplomatik krizlere yol açabildiği gibi karşılıklı hamleleri de kaçınılmaz hale getirmiştir (Kedikli & Çalağan, 2017, s.121). GKRY bölge

ülkeleri ile yaptığı MEB'lerin dışında büyük enerji şirketlerine bölgede arama ve sondaj çalışmaları yapabilmeleri için gerekli yetkileri vermiş ve böylece küresel enerji piyasalarının bölgeye eğilimi kuvvetlenmiştir. Bu çerçevede küresel ve bölgesel aktörlerin dışında dünyanın önde gelen enerji şirketlerinin bölgeye eğilimleri bölgedeki aktör çeşitliliğini ve karmaşık yapıyı had safhaya çıkarmıştır (Kavaz, 2020, s.2).

Doğu Akdeniz'de çok aktörlü karmaşık yapıda bazı devletlerin politikalarının arka planında tarihsel süreçlerinde getirileri bulunmaktadır. Özellikle Rusya gündeme geldiğinde sıcak denizlere inme arzusu genellikle ön plana çıkmaktadır. Bu minvalde Rusya'yı da bölge üzerinden doğrudan/dolaylı olarak ele almak mümkün gözükmemektedir. Bölgenin enerji özelinde değişen üretim-tüketim yapısına uyumluluğu Okyanus ötesindeki yenedünya liderleri olarak tasvir edilen ülkeleri de bölgeye çekmektedir (Akkoyun, 2020, ss.426-427). Bölgede politikalarını uluslararası hukuka uygun kurgulamaya azami özen gösteren Türkiye'nin mevcudiyeti ile kararlı ve planlı politikaları Doğu Akdeniz'i daha sıcak bir zemine taşımıştır.

Doğu Akdeniz'in sıcak bir diplomasi trafiğine şahit olması ve bölgedeki aktörlerin çeşitlilik arz etmesi birçok unsura bağlanabilmektedir. Küreselleşmenin ortaya çıkardığı çok boyutlu yapının içerisinde ekonomik unsurların giderek ön plana çıkması; ekonomik çıkar ve hedefleri şekillendiren kaynakların en önemlilerinden birisinin enerji olması bölgeyi önemli kılmaktadır. Küreselleşen dünyada ekonomik gelişmelerin sınır tanımazlığının yanı sıra ticari boyutların artışı ticaret kanallarını da daha kıymetli duruma getirmiştir. Bu minvalde önemli geçiş noktalarına sahip Doğu Akdeniz, değeri yüksek ticari geçişlerin (gemi trafiği) ana noktalarından birisi haline gelmiş ve devletler ticari faaliyetlerinin güvenliği kapsamında bölgeye ilgisini artırmıştır. Küresel dünyada sınırların akışkan duruma gelmesi bir bölgenin tüm dünyayı etkileyebilme kabiliyetini ortaya çıkarmış ve devletler sınırı olsun/olmasın küresel rekabete dahil olabilmek için dünyanın herhangi bir yerindeki soruna müdahil olabilmişlerdir. Doğu Akdeniz ise tam bu tanımlamaya uygun ve son zamanlarda sıcaklığını koruyan bölgelerin başında gelmektedir.

Yaycı (2012, s.10)'ya göre 2006 yılından itibaren Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattının faaliyetine başlaması, bölgenin konumunu daha değerli hâle getirmiştir. Bu bağlamda bölge ülkeleri güvenliklerini çok boyutlu hale getirdiği gibi güvenlik sınırlarını da çeşitlendirmişlerdir. Dedeoğlu (2008, s.47)' nun ifade ettiği gibi, devletler kendi varlıklarını korumak için güvenlik coğrafyasını kendi ulusal sınırları dışarısına taşımış ve ilgili bölgeye aynı saik ile gelen devletleri tehdit olarak algılamışlardır. Doğu Akdeniz'de meydana gelen sıcak gelişmelerin ana çözümlemesinde ilgili devletlerin küreselleşme ile beraber çeşitlenen güvenlik anlayışları doğrultusunda ve güvenliğin sınırlarını genişleterek bölgeye eğilimleri söz konusu olmuştur. Enerji güvenliği ve küreselleşmenin temel unsurlarından olan ekonomi, Doğu Akdeniz'deki rekabetin asli unsuru olmuştur.

Doğu Akdeniz'de meydana gelen rekabet alanlarının ortaya çıkışında bölgeden en üst verimin alınması arzusunun dışında, rakip devletlerin bölgeden istifade etmelerinin engellenmesi gayreti de söz konusudur. Özellikle bu noktada küresel aktörlerin bölgeyle doğrudan ilgisi olsun veya olmasın rakip devletlerin bölgenin enerji, ulaşım imkânı ve askeri stratejik konumundan istifade etmelerinin doğrudan/dolaylı engellenmesi yönündeki gayretleri ön plana çıkmaktadır. Bu minvalde küresel aktörlerin çıkar ve güvenliklerini sınırlarını aşan mesafelerde sağlamaya çalışması ve diğer devletleri denetim/baskı altına alabilme arzuları Doğu Akdeniz'de de görünür hâle gelmektedir. Doğu Akdeniz'in Ortadoğu'ya hızlı bir müdahale imkânı tanınması, Rusya'nın bölgedeki aktifliğinin engellenmesi arzusu ve Kuzey Afrika'nın kontrolü için Doğu Akdeniz, küresel aktörler için küresel bir önem arz etmektedir (Yaycı, 2012, ss.6-7). Dolayısıyla Doğu Akdeniz'in küresel bir rekabet alanına dönüşmesinde "enerji" başat faktör olarak görülebilir. Ancak bölgenin diğer değerleri de birçok aktör için Doğu Akdeniz'i önemli kılmaktadır. Çin'in

Tek Kuşak-Tek Yol Projesi üzerinden bölgedeki rekabet alanına katılması çok aktörlü yapıyı bir kez daha öne çıkarmaktadır (Öztopal & Yiğittepe, 2020, s.269).

Böyle bir nitelikli yapıya ve karmaşık denklemler bütününe sahip olan Doğu Akdeniz, gerilimli bir bölge halini almıştır. Süper güç tabirlerine haiz devletlerinde aktif bir politika izlediği bölgenin etki alanı yaklaşık 7000 km² alanı etkilemektedir. Bölgedeki bu yapının kolay bir şekilde çözülmesi zor gözlemlendiği gibi bir düğüm noktasını da ifade etmektedir (Koray, 2020: 130). Avrupa Birliği enerji ihtiyacının karşılanmasında ve bu ihtiyacın “enerji güvenliği” bağlamında Rusya’ya olan bağımlılığın azaltılması önemli bir konuyu gündeme getirmektedir (Stern, 2006, s.3). AB enerji güvenliği kapsamında gaz tedarik kaynaklarını çeşitlendirmeye karar vermiştir. Bu bağlamda dış tedarikçilerin oluşturulması ile tedarikçilerle olan ilişkilerin derinleştirilmesi ve transit ülkelerle stratejik ilişkilerin artırılması AB’nin gaz tedarik kaynaklarının çeşitlendirilmesi yönündeki stratejisinin zeminini oluşturmaktadır (Aad, 2009, ss.8-9). Doğu Akdeniz’i birden fazla aktörün benzer/farklı saiklerle dinamik bir politika izlediği bölge olarak tasvir etmek mümkün hale gelmiştir. Farklı aktörlerin birden fazla çıkarını muhafaza etmek veya en üst ölçüde yarar sağlamak amacıyla bölgeye eğildiği aşikârdır. Bölgenin önemli birden fazla niteliğe sahip olması ise bölge üzerinden kurgulanan senaryo ve mücadelelerin küresel ölçekte gerçekleşmesine neden olmuştur.

Sonuç

İki kutuplu dünya düzeni sonrası uluslararası sistem büyük değişim ve dönüşümlere tanık olmuştur. Birçok noktada bu değişim ve dönüşümün itici gücü ve güdüsü olarak genellikle küreselleşmeye vurgu yapılmaktadır. Küreselleşmenin her alana tesiri güvenlik alanında da kendini göstermiştir. Güvenlik kavramının geçirdiği değişim ve dönüşümler ise kavramın algılanma sürecinden tedbir sürecine kadar çeşitli değişikliklere tanık olmuştur. Güvenliğin genişleyen ve derinleşen yapısı devletlerin kavramı yeniden analiz etmesine neden olmuştur. Güvenlik üzerine yaşanan değişimlerde küreselleşmenin hiçbir şeyin yerelle sınırlı kalamayacağı olgusunun etkisi yadsınamayacak düzeydedir. Devletlerin güvenliği askeri boyuttan politik, kültürel ve ekonomik boyutlara kadar nüfuz ettirmesi dış politikada izleyecekleri güzergâhı da etkilemiştir. Genel bir çerçevede ele alındığında devletler ekonominin güvenliği gibi yaklaşımları ön plana çıkarmış ve politikalarını bu kapsamlarda genişletmişlerdir. Özellikle güvenliğin çeşitlenmesi devletlerin dış politikalarında attıkları adımlara geniş bir “sebepler-sonuç” ilişkisi imkânı vermiştir. Bu bağlamda enerji ve benzeri ekonomik beklentiler güvenlik alanı ile içselleştirilerek ele alınmıştır.

Güvenliğin küresel dünyada yeniden yorumlanması ve bölgesel sorunların sadece o bölge ile sınırlı kalmadığı dünya düzeninde, güvenlik-küreselleşme ilişkisi bölgesel sorunları küresel boyutlara taşımıştır. Bölgesel bir sorunun küresel nitelik kazanmasını salt bir alana indirgemek de mümkün görünmemektedir. Bir bölgedeki sorunun temel altyapısını birçok unsur oluşturmaktadır. Bu minvalde Doğu Akdeniz meselesini de bu çerçevede yorumlamak gerekmektedir. Doğu Akdeniz’de yaşanan krizleri sadece bölge ülkeleri üzerinden okumak mümkün değildir. Doğu Akdeniz’de yaşanan krizlerin içerisinde bölge ülkeleri olduğu kadar küresel güçlerin de etkisi söz konusudur. Özellikle küresel güçlerin temel aldığı ekonomik beklenti ve çıkarların Doğu Akdeniz üzerinde şekillendirdikleri politikalarda temel belirleyici unsur olmuştur. Özellikle bölgenin birden fazla stratejik niteliğinin olması bölgeye olan ilginin artmasının da temel argümandır.

Bölge enerji rezervleri, transit geçiş konumu, birçok noktaya doğrudan ve dolaylı hâkim olması ve enerji güvenliği gibi nedenlerle birçok aktörün dikkatini çekmektedir. Küresel güçlerden ABD’nin stratejik ve ekonomik beklentileri, Rusya’nın ekonomik çıkarlarının ötesinde tarihsel emelleri, GKRY’nin ekonomik çıkarları doğrultusunda bölge dışı aktörleri (Batı ülkeleri

ve özel şirketleri) bölgeye müdahil hale getirmesi bölgede rekabete neden olmaktadır. Türkiye'nin bölgedeki meşru çıkarlarına yönelik saldırılar, Arap Baharı sonrası bölgede istikrar probleminin olması ve bu durumun doğrudan veya dolaylı olarak enerji güvenliğini etkilemesi ile Avrupa Birliği'nin (AB) enerjide kaynak çeşitlendirme arzusu bölgeyi küresel bir çatışma alanına dönüştürmektedir. Küresel güçlerin bölge ülkelerinin politikalarına doğrudan müdahil olmaları Doğu Akdeniz'de yaşanan sorunların küresel boyut kazanmasında önemli bir faktördür.

Kaynakça

- Aad, N. A. (2009). Energy in the mediterranean and the gulf opportunities for synergies. *Istituto Affari Internazionali, Roma/Italia* 935, 1-12.
- Asia Pacific Energy Research Centre (APEREC), (2007). A Quest for energy security in the 21st century; institute of energy econmics, Japan. Available at.
- Ağır, B. S. (2015). Güvenlik kavramını yeniden düşünmek: küreselleşme, kimlik ve değişen güvenlik anlayışı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11(22), 97-131.
- Akkoyun, T. (2020). Türkiye'nin günümüz Doğu Akdeniz politikaları. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(2), 414-431.
- Akyüz, A.Ö., Şimşek, B. & Güngör, A. (2018). Enerji güvenliği açısından Türkiye: politikalar ve işbirlikleri. *Mesleki Bilimler Dergisi (MBD)*, 7 (2), 337-340.
- Bayraç, H. N. (2009). Küresel enerji politikaları ve Türkiye: petrol ve doğal gaz kaynakları açısından bir karşılaştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1), 115-142.
- Beck, U. (2009). Küreselleşme nedir? Bülbül, K. (Ed.), *Küreselleşme temel metinleri* içinde (K. Bülbül, Çev., s. 169-175). Ankara: Orion Kitabevi.
- Brauch, Hans Günter. (2008). Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması: barış, güvenlik, kalkınma ve çevre kavramsal dörtlüsü. *Uluslararası İlişkiler*.5(18), s. 1-47.
- Çetinkaya, Ş. (2019). Türkiye'nin enerji güvenliğinin sağlanması: bir ulusal güvenlik meselesi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*. (43), 208-215.
- Dedeoğlu, B. (2008). *Uluslararası güvenlik ve strateji*. İstanbul: Yenyüzyıl Yayınları.
- Demir, S. (2009). Avrupa güvenlik mimarisinin tarihsel gelişimi ve Türkiye'nin bu güvenlik mimarisindeki yeri, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 5(9), s. 9-50.
- Ercan, M., & Kılınç, M. C. (2020). Bölgesel ve küresel aktörlerin Ortadoğu merkezli Doğu Akdeniz politikaları "Kıbrıs çatışması ve Libya mutabakatı". *Anadolu Strateji Dergisi*, 2(2), 15-28.
- Erdoğan, İ. (2013). Küreselleşme olgusu bağlamında yeni güvenlik algısı. *Gazi Akademik Bakış*, 6(12), 265-292.
- Hatipoğlu, E. (2019). Enerji güvenliği. *Güvenlik Yazıları Serisi*, No:44, 1-11. https://trguvenlikportali.com/wpcontent/uploads/2019/12/EnerjiGuvenligi_EmreHatipoglu_v.1.pdf.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., & Perraton, J. (1999). Globalization. *Global governance*, 5(4), 483-496.
- Heywood, A. (2018a). *Küresel siyaset* (5. Baskı). (N. Uslu ve H. Özdemir, Çev.). Ankara: BB101 Yayınları.
- Heywood, A. (2018b). *Siyasetin ve uluslararası ilişkilerin temel kavramları* (4. Baskı.). (F. Bakırcı, Çev.) Ankara: BB101 Yayınları.
- Kanat, S., & Aktel, M. (2019). Küreselleşme ve güvenlik: ulusal güvenliğe yönelik yakın yeni tehditler. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 6(15), 86-100.
- Karabulut, B. (2009). Küreselleşme sürecinde güvenlik alanında değişimler Karadeniz'in güvenliğini yeniden düşünmek. *Karadeniz Araştırmaları*, 6(23), 1-11.
- Karabulut, B. (2016). Enerji güvenliğine küresel ölçekte bir bakış. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 31-54.

- Kavaz, İ. (2020). Enerji kaynakları ve transfer rotaları bağlamında Doğu Akdeniz. *Anadolu Strateji Dergisi*, 2(2), 1-14.
- Kedikli, U., & Çalağan, Ö. (2017). Enerji alanında bir rekabet sahası olarak Doğu Akdeniz'in önemi. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2017(1), 120-138.
- Keser, U., & Ak, G. (2018). Kıbrıs sorunu ve deniz hukuku bağlamında Doğu Akdeniz'de yapılması gerekenler. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 1(2), 95-107.
- Keyman, E. F. (2014). Küreselleşme. Kardaş, Ş. & Balcı, A. (Ed.) *Uluslararası ilişkilere girişinde*, (3 b., s. 497-511). İstanbul: Küre Yayınları.
- Kocaman, M. E. (2018). Hazar Havzası'nda enerji güvenliği ve enerji jeopolitiği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(3), 152-171.
- Kolodziej, E. A. (2005). *Security and international relations*. New York: Cambridge University Press.
- Koray, M. (2020). Doğu Akdeniz'in jeopolitik ve jeostratejik önemi, teknolojik dönüşümler ve denizaltıların rolü. *TASAM-Yeni Deniz Güvenliği Ekosistemi ve Doğu Akdeniz*, 126-168.
- Kürkçü, D. D. (2013). Küreselleşme kavramı ve küreselleşmeye yönelik yaklaşımlar. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 3(2), 1-11.
- Löschel, A., Moslener, U., & Rübhelke, D. T. (2010). Indicators of energy security in industrialised countries. *Energy Policy*, 38(4), 1665-1671.
- Mazrui, A. A. (2009). Evrensellik iddiası: küreselleşen bir çağda batı kültürü. *Küreselleşme Temel Metinleri* içinde (K. Bülbül, Çev., s. 415-433). içinde Ankara: Orion Kitabevi.
- Michael, B. (2011). Theorising the politics of globalisation: a critique of held et al.'s "transformationalism". *Journal of Economic and Social Research*, 4(2), 3-17.
- Oğuzlu, H. T. (2007). Dünya düzenleri ve güvenlik: ulus-devlet güvenlik anlayışı aşıyor mu? *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 3(6), 1-35.
- Ozan, E. (2020). Doğu Akdeniz'de ABD-Rusya rekabeti ve Türkiye'nin güvenliği. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 159-188.
- Öztopal, M. K. & Yiğittepe, L. (2020). Türkiye'nin enerji güvenliği bağlamında Doğu Akdeniz'de enerji rekabeti. *Akademik Bakış Uluslar arası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 259-272.
- Polat, D. Ş. (2020). Küreselleşme, ulus-devlet egemenliği ve ulusal güvenlik. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 491-503.
- Prontera, A., & Ruszel, M. (2017). Energy security in the Eastern Mediterranean. *Middle East Policy*, 24(3), 145-162.
- Sevim, C. (2012). Küresel enerji jeopolitiği ve enerji güvenliği. *Journal of Yaşar University*, 7(26), 4378-4391.
- Stern, J. (2006). The new security environment for european gas: worsening geopolitics and increasing global competition for lng. *Oxford Institute for Energy Studies*, October, 1-31.
- Şahin, G. (2019). Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'in Önemi: tehditler, riskler, fırsatlar ve Türkiye. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 199-230.
- Tuğrul, B. (2020). Enerji güvenliği ve ulusal güvenlik ilişkisi. *TASAM, Devlet Doğasının Değişimi: Güvenliğin Sınırları*, 583-593.
- Tuna, F. (2020). Türk dış politikasında realist yaklaşım: Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Libya politikası. *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 74-87.
- Winrow, G. (2007). Geopolitics and energy security in the wider black sea region. *Southeast European and Black Sea Studies*, 7(2), 217-235.
- Wolfers, A. (1952). National security as an ambiguous symbol. *Political Science Quarterly*, 67(4), 481-502.
- Yaycı, C. (2012). Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının paylaşılması sorunu ve Türkiye. *Bilge Strateji*, 4(6), 1-70.